

Р. С. Троцький

О. І. Курило

ЗМІСТ І СУТНІСТЬ ПОВНОВАЖЕНЬ І ЗАВДАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Проаналізовано зміст і сутність повноважень і завдань Національної гвардії України під час виконання функцій із забезпечення державної безпеки. Наведено низку теоретико-правових і практико-орієнтованих аргументів, що стосуються безпосередньої організації діяльності Національної гвардії України зазначеного напрямку.

Обґрунтовано положення, що діяльність Національної гвардії України в частині забезпечення прав і свобод людини і громадянина, зокрема й у спосіб відбиття збройної агресії Росії проти незалежності та територіальної цілісності України, є фундаментальною, проте визначене законодавством України коло повноважень і відповідно завдань, що формуються на виконання стратегічної мети, потребують удосконалювання й доповнення.

Ключові слова: повноваження, Національна гвардія України, завдання, державна безпека, забезпечення, дотримання прав людини.

Постановка проблеми. Сучасний стан функціонування правоохоронного механізму держави як політико-адміністративного утворення потребує суттєвого вдосконалювання і захисту, оскільки на Українську незалежність здійснено окупаційний замах з боку держави-терористки Росії. Значну роль у відбитті збройної агресії загарбника відіграє Національна гвардія України (НГУ), тому що саме її військові підрозділи з першого дня війни забезпечують державну безпеку на території України.

Національна гвардія України як орган, що діє виключно у межах і у спосіб, які визначені українським законодавством, має згідно із Законом України «Про Національну гвардію України» певне коло завдань і функцій, що логічно повинні корелюватися і взаємовідповідати одне одному. Водночас на сьогодні широта і поліваріативність завдань, що покладаються на НГУ, подекуди можуть виходити за межі визначених завдань, будучи охопленими лише функціями або ж загальною метою її діяльності.

Так, постає питання про необхідність структурного, фундаментального та комплексного аналізу нормативно-правового забезпечення і чіткості регламентації завдань і функцій НГУ в

контексті забезпечення нею державної безпеки України. Поряд із цим окремо актуалізує це питання активно триваюча російсько-українська війна, у ході якої підрозділи НГУ чітко і злагоджено виконують покладені на них завдання, реалізуючи державну політику щодо територіальної цілісності й незалежності Українського державного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Доцільно зауважити, що не лише зміст і сутність повноважень і завдань НГУ під час виконання функцій із забезпечення державної безпеки є об'єктом досліджень науковців. Здебільшого зазначеної тематики торкались у своїх працях чимало вчених, зокрема: В. М. Александров, В. Й. Пашинський, В. В. Сокурєнко, М. Щербюк, Н. Щербюк, О. В. Агапова, О. Ф. Кобзар, Д. О. Горбач, О. І. Безпалова, Ю. В. Аллеров, О. В. Кривенко, С. Г. Серьогіна, В. Б. Авер'янов [1, 3–8] та ін. Проте, як уже згадувалося, окремі аспекти стосовно функціонування НГУ, змісту і сутності її повноважень і завдань потребують суттєвої актуалізації з урахуванням деталей практики та процесів правозастосування, що й виводить відповідну тематику в категорію науково актуальних.

Метою статті є теоретико-правова характеристика змісту і сутності повноважень і завдань Національної гвардії України під час виконання функцій із забезпечення державної безпеки. Це, зі свого боку, зумовлює необхідність розв'язання таких дослідницьких завдань: 1) правова характеристика процесу забезпечення державної безпеки і визначення в ньому ролі Національної гвардії України; 2) окреслення сутності і змісту повноважень і завдань Національної гвардії України під час виконання функцій із забезпечення державної безпеки; 3) надання теоретичних і практико-орієнтованих висновків щодо наведеної проблематики та визначення перспектив подальших наукових пошуків.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини у сфері функціонування Національної гвардії України.

Предмет дослідження – зміст і сутність повноважень і завдань Національної гвардії України під час виконання функцій із забезпечення державної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Виконання Національною гвардією України покладених на неї обов'язків і функцій в умовах відбиття збройної агресії Росії проти України насамперед визначає те, як відбуватимуться деокупаційні заходи і як швидко Україна поверне власні території та мир на своїй землі. Це питання потребує неабиякого розмірковування, відпрацювання шляхів реалізації та врахування всіх ризиків. Важливим є те, що НГУ у своїй діяльності керується Конституцією України та іншими законодавчими актами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України та деякими іншими. З огляду на зазначене НГУ відносять до кола тих суб'єктів державної влади, що забезпечують права і свободи людини і громадянина, правопорядок як ціннісне явище.

На думку О. Агапової, беззаперечним ціннісним орієнтиром – актом, що виступає «обличчям» держави, є Конституція України. Саме норми Основного Закону мають вищу юридичну силу, підлягають безумовному та першочерговому застосуванню під час здійснення повноважень Національної гвардії України [1]. А оскільки відповідним документом визначаються засади державної

безпеки, окреслюється загальне розуміння сутності сектору безпеки і оборони України, державного суверенітету, важливим буде врахування його положень у подальшому аналізі проблемних питань.

Закон України «Про Національну гвардію України» передбачає, що Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадської безпеки і порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій. Національна гвардія України бере участь відповідно до закону у взаємодії зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони [2]. З огляду на зазначене зауважимо, що тим чи іншим способом Національною гвардією України охоплюються функції та завдання, які покладені на неї в контексті забезпечення державної безпеки загалом і щодо конкретно визначених сфер життєдіяльності суспільства зокрема.

Розвиток демократичної держави, забезпечення прав і свобод громадян нерозривно пов'язані з підвищенням якості й ефективності діяльності правоохоронних органів, серед яких окремо слід виділити НГУ. Безперечно, позитивний досвід організації та діяльності зазначених підрозділів заслуговує на увагу в частині вдосконалення службової діяльності НГУ. Доцільно використовувати досвід реформування і функціонування підрозділів, аналогічних до підрозділів Національної гвардії України, тих країн, де це дало максимальний результат [3]. Однак варто також звернути увагу на те, що на сьогодні НГУ вже пройшла суттєвий шлях удосконалювання і системно посилюється надалі. Важливими й основоположними у вдосконалюванні її діяльності є цифровізація

управлінських процесів, залучення до управління підрозділами найефективніших закордонних практик, а в умовах відбиття збройної агресії Росії проти України виконання окреслених завдань значно ускладнюється.

Як вважає Д. О. Горбач, правовою основою діяльності Національної гвардії України є сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають у процесі організації й функціонування НГУ, а також визначають її завдання, функції, повноваження та базові елементи організації. Наведені правові норми закріплюються у відповідних нормативно-правових актах різної юридичної сили. До таких нормативних актів згідно із законом відносять міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [4, с. 47]. Варто підкреслити, що коло відповідних нормативно-правових актів визначає саме завдання і функції НГУ, які, зі свого боку, можуть бути використані лише в разі безпосереднього закріплення їх на нормативному рівні з огляду на положення Конституції України.

Сучасна Національна гвардія України, з погляду багатьох дослідників, є ефективним інструментом стримування і протидії загрозам розгортання збройних конфліктів на території України, особливо на їхньому початковому етапі, як внутрішніх, так і інспірованих ззовні. Використання і розвиток державних правоохоронних установ з військовим статусом, здатних ефективно протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам, є достатньо поширеною практикою європейських країн, об'єднаних у Міжнародну асоціацію сил жандармерії та поліції в статусі військової установи (FIEP) [5]. Отже, виконання Національною гвардією України як правоохоронних, так і військових завдань лише додатково свідчить про ефективність діяльності відповідного підрозділу і зумовлює необхідність її розширення та підвищення рівня навчання особового складу.

На думку С. Серьогіної, функції органів публічної влади – це об'єктивно обумовлені основні напрямки їх діяльності, що забезпечують поділ праці всередині державного механізму і характеризуються певною стабільністю, в яких відображаються завдання і соціальне призначення органів публічної влади [6]. Таким чином, зазначене лише посилює попередньо вказану позицію про те, що сукупність нормативно-правових актів

визначає зміст компетенції НГУ, а відповідно формує уявлення про межі завдань військового формування як однієї зі складових частин сектору безпеки і оборони України.

Науковець В. Авер'янов вважає, що функцію органу виконавчої влади можна визначити як узагальнюючу характеристику призначення й спрямованості дій органу виконавчої влади, направлених на досягнення об'єктивно обумовлених цілей і завдань державного управління. Загалом правильне розуміння функцій органу виконавчої влади дає змогу чітко відрізнити їх від меж повноважень і способу дії органу виконавчої влади та його посадових осіб [7]. Як доповнення до теоретико-правового визначення поняття функцій О. Безпалова і Д. Горбач зазначають, що функції Національної гвардії України – це основні напрями її діяльності, які охоплюють відповідне коло завдань, що виконуються нею для досягнення мети. До цих функцій можна віднести такі: протидії злочинам, адміністративну, охоронну, антитерористичну, цивільного захисту, прикордонного контролю, оборонну [8].

Висновки

У статті проаналізовано зміст і сутність повноважень і завдань Національної гвардії України під час виконання функцій із забезпечення державної безпеки, наведено низку теоретико-правових і практико-орієнтованих аргументів, що стосуються безпосередньої організації діяльності Національної гвардії України зазначеного напрямку.

Авторами обґрунтовано положення, що діяльність Національної гвардії України в частині забезпечення прав і свобод людини і громадянина, зокрема й у спосіб відбиття збройної агресії Росії проти незалежності та територіальної цілісності України, є фундаментальною, проте визначене законодавством України коло повноважень і відповідно завдань, які формуються на виконання стратегічної мети, потребує вдосконалювання й доповнення.

Зазначено, що повноваження Національної гвардії України, які сформульовано в Законі України «Про Національну гвардію України», насамперед доповнюються також і галузевим законодавством, а умови відбиття збройної агресії та протидії окупаційним військам формулюють новий правовий вимір відповідного контексту, доповнюючи коло

нормативно-правових інструментів, що врегульовують діяльність Національної гвардії України, також і рішеннями Ради національної безпеки і оборони України.

Водночас функція забезпечення державної безпеки, будучи інституційно віднесеною до компетенції Служби безпеки України, фрагментарно відображена і чітко визначена в законодавстві, що регулює діяльність Національної гвардії України, а структура і зміст діяльності окремих підрозділів Національної гвардії України спрямовують вектор діяльності держави крізь призму діяльності військового формування з правоохоронними функціями в єдиному напрямі забезпечення безпеки держави та прав і свобод її громадян.

Перспективою подальших наукових пошуків є визначення засад взаємодії Національної гвардії України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони України в контексті забезпечення державної безпеки України.

Перелік джерел посилання

1. Агапова О. В. Нормативно-правові основи діяльності Національної гвардії України. *Теорія і практика сучасної юриспруденції* : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2014. С. 107–110.

2. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 59.

3. Кобзар О. Ф. Використання досвіду поліцейської діяльності провідних країн Європи в діяльності Національної гвардії України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 3. URL: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2019/12/3-19-ua/4.pdf> (дата звернення: 20.04.2023).

4. Горбач Д. О. Адміністративно-правовий статус Національної гвардії України : монографія / за заг. ред. О. І. Безпалової. Харків : ХНУВС, 2017. 288 с.

5. Аллеров Ю. В., Кривенко О. В. Роль і місце Національної гвардії України у структурі сектору національної безпеки і оборони України. *Наука і оборона*. 2018. № 3. URL: <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2018-4-3-3-9> (дата звернення: 20.04.2023).

6. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. С. Г. Серьогіної. Харків : Право, 2005. 256 с.

7. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Факт, 2003. 384 с.

8. Безпалова О. І., Горбач Д. О. Поняття та структура адміністративно-правового статусу Національної гвардії України. *Форум права*. 2017. № 5. С. 31–38. URL: <http://surl.li/kyalv> (дата звернення: 20.04.2023).

Стаття надійшла до редакції 22.05.2023 р.

UDC 355.318.1

R. Trotskyi, O. Kurilo

CONTENT AND ESSENCE OF AUTHORITIES AND TASKS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE WHEN PERFORMING FUNCTIONS TO ENSURE STATE SECURITY

The article analyzes the content and essence of the powers and tasks of the National Guard of Ukraine in the performance of functions to ensure state security, gives a number of theoretical-legal and practically oriented arguments relating to the direct organization of the National Guard of Ukraine's activities in this direction.

The author substantiates that the activity of the National Guard of Ukraine in terms of ensuring the rights and freedoms of a person and a citizen, in particular in the way of repelling armed aggression of Russia against the independence and territorial integrity of Ukraine, is fundamental, but the scope of powers and, accordingly, the tasks defined by the legislation of Ukraine, which are formed on fulfillment of the strategic goal requires improvement and additions.

It is noted that the powers of the National Guard of Ukraine, formulated in the Law of Ukraine "On the National Guard of Ukraine", are first of all supplemented by industry legislation, and the conditions for repelling armed aggression and countering occupation forces formulate a new legal dimension of the

relevant context, supplementing the range of normative and legal instruments regulating the activities of the National Guard of Ukraine, as well as decisions of the National Security and Defense Council of Ukraine.

At the same time, the function of ensuring state security, being institutionally attributed to the competence of the Security Service of Ukraine, is fragmentarily reflected and clearly indicated in the legislation regulating the activities of the National Guard of Ukraine, and the structure and content of the activities of individual units of the National Guard of Ukraine direct the vector of state activity through the prism of the activities of this military formation with law enforcement functions in the single direction of ensuring the security of the state and the rights and freedoms of its citizens.

The perspective of further scientific research lies in the need to determine the basis of the interaction of the National Guard of Ukraine with other subjects of the security and defense sector of Ukraine in the context of ensuring the state security of Ukraine.

Keywords: *authority, National Guard of Ukraine, task, state security, security, observance of human rights.*

Троцький Руслан Сергійович – кандидат педагогічних наук, начальник кафедри управління підрозділами Національної гвардії України Київського інституту Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-9734-279X>

Курило Олег Іванович – викладач кафедри управління підрозділами Національної гвардії України Київського інституту Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-7958-2925>